

ÇATIŞAN KÜRESEL GÜÇLER VE KARADENİZ GÜVENLİĞİ: ABHAZYA ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

Didem EKİNCİ*

Özet

Karadeniz, bir alt bölge olarak kıyıdaş devletler ve küresel güçler arasındaki işbirliği ve çatışma dinamiklerinin mahalli olagelmıştır. Soğuk Savaş döneminde pek çoğu komünist olan kıyıdaş devletler, Karadeniz güvenlik mimarisini neredeyse sıfırdan yazan 1991 sonrası sorunları tecrübe etmek durumunda kalmıştır. Bu çerçevede Abhazya da ön plana çıkmıştır; ancak Abhazya'yı daha güç bir duruma sokan, devlet kurma çabasında kanlı bir savaş yaşamak zorunda kalmış olmasıdır. Gürcistan'da yerel bir etnik çatışma gibi başlayan bu çatışma, zamanla ABD ve Rusya'nın güvenlik söyleminde ayrı bir sorun olarak yerini almıştır. Abhazya'nın tartışmalı statüsü, iki süper gücün dış politika gündemlerini meşgul etmeye devam etmiş; Ağustos 2008 savaşından sonra ise birbirinin tamamen karşıtı yaklaşımları ortaya koymuştur. Bu çalışmada, ihtilafli bir ortam yaratmış olmasına karşın, Abhazya'nın Rusya tarafından tanınmasının, geri dönüşün olmadığı bir süreç başlatmış olduğu tartışılmaktadır. Bu durum en azından kısa ve orta vadede ABD ve Rusya'nın Abhazya'ya dair anlaşmazlıklarının devam edeceğine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Abhazya, ABD, Rusya, Karadeniz, Soğuk Savaş sonrası dönem

Abstract

The Black Sea as a sub-region has traditionally been the locus of both cooperative and conflictual dynamics between littoral states and global powers. Being formerly communist states, majority of the littoral states had to go through pain-staking trials and tribulations after 1991 which re-shaped the Black Sea security almost from scratch. Abkhazia also took the center stage in this context, but what put Ab-

---

* Bu çalışmanın kısa versiyonu, 6-7 Ekim 2011 tarihlerinde Giresun Üniversitesi, KARASAM tarafından düzenlenen "Çatışma ve Güvenlik" temalı IV. Uluslararası Karadeniz Sempozyumu'nda İngilizce sunulmuş ve bildiriler kitabında basılmak üzere kabul edilmiştir. Yazar, genişletilmiş mevcut versiyonun yayınlanması için destek veren Prof. Dr. Bilgehan Atsız Gökdağ, Doç. Dr. Osman Karatay, Doç. Dr. Yalçın Sarıkaya'ya ve değerli yorumlarından ötürü hakemlere teşekkürü borç bilir.

* Yrd. Doç. Dr. Didem Ekinci, Çankaya Üniversitesi, didemekinci@gmail.com.tr

khazia into a particularly challenging position was that it had to fight a bloody war for building statehood. What started out as a local inter-ethnic conflict in Georgia eventually became a topic in the security parlance of the USA and Russia. The disputed status of Abkhazia remained in the foreign policy agenda of the two superpowers, to become most diametrical after the war in August 2008. This study argues that although contested, the recognition of Abkhazia by Russia has initiated an irreversible process. This implies that in at least the short- and medium-terms, the discord between the USA and Russia over Abkhazia is likely to remain.

Keywords: Abkhazia, USA, Russia, Black Sea, post-Cold War era.

Arkaplan ve Ağustos 2008 Savaşına Giden Süreç

Ağustos 2008'de Güney Osetya'da başlayan savaş ve ardından Abhazya ve Güney Osetya'nın tanınması birdenbire gerçekleşen gelişmeler değildir. 1990'ların başında bu iki bölgede yaşanan çatışmalar net bir çözüme kavuşturulmadığından, gelecekte de çatışma tekrarı olasılığı baki kalmıştır. Tarihi arkaplan hatırlanacak olursa, Abhazya ile Gürcistan arasındaki gerilim, Abhaz tarafının Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nden ayrılarak Sovyet Rusya'yla birleşmeyi talep ettiği 1978 yılında dahi gözlenmekteydi. Bu doğrultuda bir talep 1989'da, 1931 öncesi Gürcistan'daki birlik statüsünün geri verilmesine yönelik olarak yapılmıştı. Söz konusu talep, Gürcistan tarafından olumsuz karşılanmıştı. Abhaz Yüksek Sovyeti, 1990 yılında Gürcü temsilcilerin bulunmadığı bir oturumda, Abhazya'yı Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) içinde bağımsız bir cumhuriyet ilan etti. Karar, Gürcü Yüksek Sovyeti tarafından derhal feshedildi (Voronov vd. 2002: 53-54).

Abhazya-Gürcistan ilişkileri 1991'de daha da gerilirken, çatışmaların gözlemlendiği Güney Osetya'dan sonra sırada Abhazya'nın olabileceği tahminleri sıklıkla duyulmaya başlandı. Abhaz tarafı, Gürcistan'la somut bir anlaşmaya dayanan ilişkiler kurulması üzerinde dururken, Abhaz Halk Cephesi'nin eski lideri Sergey Şamba kan dökülmesini istemediklerini belirtti. Anlaşmazlığın temel konuları arasında mülkiyet ve bütçenin nerede (Sohum/Tiflis) temellendirileceği sorunu bulunmaktaydı. Öte yandan, Abhazya, Güney Osetya ve Acarya tarafından desteklenen federal/konfederal devlet sistemine karşılık merkezî sisteme ilişkin tartışmalar ortaya çıkmıştı (Yemelyayenko 2008: 48-49). Sonunda, Gürcü ordusunun Abhazya'ya girmesiyle 14 Ağustos 1992'de savaş başladı. Aynı yıl Gürcü lider Zviad Gamsahurdia'nın liderliği sona erdi. Abhazlar, Gürcü ordusunu 1993'te topraklarından çıkarttı ve bunu 1994'te imzalanan bir ateşkes anlaşması takip etti.

Anlaşma uyarınca, anlaşmayı gözlemlemek üzere Birleşmiş Milletler Gürcistan Gözlem Misyonu (BMGGM) ülkede konuşlandırıldı. BM Genel Sekreteri'nin Abhazya'daki duruma dair 1997 tarihli raporu, genel duruma

ilişkin oldukça olumsuz değerlendirmelerle doluydu. Örneğin, en sıkıntılı konu olan mültecilerin ve yerlerinden edilmiş kişilerin geri dönmesi, sorunların en başında gelmekteydi. Öte yandan, Abhazya'daki ekonomik ve sosyal sorunlar, Abhazya'nın uluslararası toplumdan izole edilmesiyle daha da artmıştı (Gitsba 2011). Çeşitli BM organlarının Abhazya'da insan hakları programları yürütmelerine karşın, bölgedeki insani sorunların devam ettiği bilinmekteydi. Örneğin mayınlar, özellikle Gali'de insani yardım organlarının faaliyetlerini yürütmelerine engel olmakta ve mayınların sivillere karşı oluşturduğu tehdit herkes tarafından bilinmekteydi (International Peacekeeping 1997: 123-126). (Bu olumsuz koşullarda, BMGGM'in görevi, görev süresinin uzatılmasına ilişkin görüş ayrılıklarının yaşandığı BM'deki tartışmalar sonucunda 2009 yılında sona erdi.)

Gürcistan'ın Abhazya'ya (ve Güney Osetya'ya) yaklaşımı, Mihail Saakaşvili'nin 2003'te Gürcistan'ın lideri olması ve Abhazya'yı entegre etme sözü vermesiyle daha da sertleşti. Abhazya'nın tanınma için BM'ye başvurduğu bir siyasi ortamda, Rusya, Abhazya ile bağlarını halihazırda kuvvetlendirmişti. Bu, 2008 savaşının akabinde Rusya'nın Abhazya'yı tanımasıyla sonuçlandı.

Ağustos 2008 savaşı ve Abhazya'nın tanınmasına giden süreçte, Rusya'nın Abhazya üzerindeki etkisi, Gürcistan ya da ABD'nin etkisinden çok daha fazla idi. 2008 yılında, Rusya'nın Abhazya politikası şu unsurları kapsamaktaydı: jeostratejik, kaynak ve iletişim bağlantılı kaygılar, güney sınırlarını güvence altına alma ve bölgede Rus sosyo-kültürel etkisini muhafaza etme arzusu. Bu bağlamda, Rusya, güvenlik, sağlık ve finans gibi alanlarda Abhazya'ya geniş çaplı destek veren bir ülke haline geldi. Rusya ve Abhazya, Abhazya'nın sınırlarının güvenliğine ilişkin pek çok ikili anlaşma imzaladı ve böylelikle Rusya 2008'den itibaren Abhazya'nın stratejik ortağı haline geldi (Gitsba 2011).

Dar bir açıdan bakıldığında, Abhazya-Gürcistan çatışması tarihçesinden çıkarılabilecek sonuç, Gürcistan ve Abhazya arasındaki ilişkilerde çok eskiye dayanan çatışma dinamiklerinin bulunduğu yönünde olacaktır. Ancak daha detaylı bir bakış, Rusya ve ABD'nin oynadığı kaçınılmaz rolleri de yansıtabilecektir. Spesifik olarak bakıldığında ise, iki temel aktörün takındığı tavır, Kafkasya'da halihazırda oluşmuş gruplaşmaları meydana getiren dinamiklerden bağımsız değildi. Rusya'nın Abhazya yanlısı tutumu ile ABD'nin Gürcistan yanlısı tutumu, o tarihte bölgedeki konjonktür dikkate alındığında beklenmeyen tutumlar değildi. Aynı durum, Soğuk Savaş sonrasında yaşanan Güney Osetya ve Yukarı Karabağ gibi diğer çatışmalar için de geçerli idi.

Çatışmanın Karadeniz güvenliğine ciddi bir tehdit oluşturmasına rağmen, ABD ve Avrupa'nın sözkonusu çatışmaya dair tutumlarında bazı olumsuzluklar gözlenmekteydi. Öncelikle, Batılı kaynaklar Abhaz tarafının çatışmaya dair algılamalarına pek yer vermemekteydi. Ayrıca, çatışma Ka-

radeniz güvenliği açısından arz ettiği öneme rağmen, ya hafife alındı ya da örneğin Yukarı Karabağ gibi benzeri konulara kıyasla daha az önemsendi. Son olarak ve belki de en önemlisi, Batı'nın konuya ilişkin söylemi genellikle çatışmanın Gürcü tarafından algılandığı şeklini benimsedi; çatışmanın detaylarına fazla inilmeden, Gürcistan'ın toprak bütünlüğü kavramı üzerinde durmak tercih edildi (Fawn vd. 2001: 88).

Gürcistan için Abhazya'nın arz ettiği stratejik önem aşıkardı, zira Abhazya Gürcistan'ın coğrafi olarak önemli bir bölümüne ve neredeyse ülkenin Karadeniz şeridinin yarısına tekabül etmekteydi. Ayrıca, yapılması planlanan enerji hatlarının güzergahında olma olasılığı nedeniyle stratejik önemi artma eğilimindeydi. Bunun ötesinde, Abhazya, Rusya sınırında bulunmaktaydı. Güney Osetya'ya kıyasla, Abhazya'nın refah seviyesi daha yüksekti, zira Soğuk Savaş zamanında "Sovyet Rivierası" olarak üne kavuşmuş ancak turizm potansiyeli tam olarak aktif hale gelmemiştir. Abhazya Gürcistan'dan ayrılacak olursa, 1990 sonrası zayıf ve bölünmeyi önleyemeyen bir Gürcistan imajı çizecek (Fawn 2002: 135; Bowker 2011: 199); hatta bu gelişme Güney Osetya ve nüfusun tamamına yakını Ermeni olan Cavaheti bölgesi için de bazı kaygılara sebebiyet verebilecekti.

Sorunun Uluslararası Boyut Kazanması ve Karadeniz Güvenliği

Abhaz-Gürcü çatışmasının, genel olarak aktörlerin SSCB'nin dağılmasından sonra alt bölgelere ilişkin geniş çaplı algılamaları çerçevesinde değerlendirildiği bilinmektedir. 1990 sonrasında kurulan yeni uluslararası sistem, yeni alt bölgelerin doğuşunu beraberinde getirmiş olup, bunlardan birisi de Karadeniz'dir. Karadeniz, yalnızca kıyıdaş devletlerin değil, dış aktörlerin de coğrafyası olmuştur. ABD ve Rusya'nın, kıyıdaş devletlerin yanı sıra başat aktörler olarak, bu yeni alt bölgede küresel çıkarları bulunmakta idi. Dolayısıyla öncelikle bu iki küresel gücün Karadeniz algılamalarına değinmek faydalı olacaktır.

ABD'nin 1994'te Yukarı Karabağ'daki savaş durumu sona erdikten sonra bölgenin enerji potansiyeli ve muhtemel enerji anlaşmalarının gündeme geldiği 1990'ların ortalarına değin Karadeniz'e yönelik, kapsamı iyi belirlenmiş ve net bir politikası bulunmamaktaydı. Bu sebeple, ABD'nin Karadeniz'e dair politikasının başlangıçta enerji kaygısına dayandığı ve sonra güç politikasıyla şekillendiği ifade edilebilir (Tsantoulis 2009: 249). İlerleyen dönemlerde ise ABD, çıkarlarını jeopolitik, ekonomik, insani ve güvenlik konularının birleşimi bağlamında şekillendirecekti. Bu unsurlar, bölgede NATO'nun işlevselliğinin artırılması ve enerji projelerine ağırlık verilmesi gerekliliğine ve bu şekilde Rusya'nın bölge ülkeleri üzerindeki etkisinin azaltılacağına işaret etmekteydi. ABD'nin 1990'larda sözkonusu kaygılarla şekillenen çıkarları, 11 Eylül 2001'den sonra daha da somut hale gelmiştir. Bu saldırıların akabinde, "terörle savaş" kavramına vurgu yapan,

daha iyi tanımlanmış, daha kapsamlı bir politikanın sınırları çizilmiştir. Bu bağlamda, Gürcistan'a da özel önem atfedilmiştir (Glebov 2009: 362).

Bunlara ek olarak, ABD Karadeniz Bölgesi'ni Hindistan, Pakistan ve Güneydoğu Asya'daki pazarları ile ABD'nin Gürcistan'dan Afganistan'a kadar uzanan askeri varlığına açılan bir kapı olarak da görmektedir. Bu anlamda, kurumsal bir çerçevenin güçlendirilmesi görüşünü savunmuştur. ABD için bunun anlamı, bölgede NATO ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) varlığının artırılmasıdır. Rusya'nın Kafkasya'daki çatışmaları kendi çıkarlarına göre kullanmasını engellemek, ABD'nin diğer hedefidir (Çörten 2009: 58-63).

Bu açıdan bakılacak olursa, ABD'nin anılan hedeflere 1990'ların ortalarından itibaren ulaştığı ifade edilebilir. Bunların arasında, Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) boru hattı; 1997'de tesis edilmiş ve yüzü batıya dönük GUAM Demokrasi ve Ekonomik Kalkınma Örgütü üyesi olan ülkelerin (Gürcistan, Ukrayna, Azerbaycan, Moldova) NATO ve ABD'ye yakınlaşması ve ABD'nin bölgede yumuşak gücünü pekiştirdiği hatırlanacaktır. Ancak, Ağustos 2008 savaşı, Karadeniz politikalarını tamamen etkisiz hale getirmese de, ABD'yi oldukça zorlayan bir gelişme olarak ortaya çıkmıştır (Tsantoulis: 251). Öte yandan, Karadeniz havzasında bulunan eski komünist devletler ile ABD eyaletleri arasında yapılan eşleştirmeler, NATO'nun bu tür devletlerle yürüttüğü PfP faaliyetleri ile Romanya ve Bulgaristan'ın NATO'ya üye olmaları da bu bağlamda belirtilmelidir.

Rusya ise, Çarlık dönemlerinden bu yana Karadeniz'de etki alanı oluşturmayı hedefleyen bir aktör olmuştur. Soğuk Savaş döneminde Karadeniz, Türkiye haricinde tamamen komünist ülkelerin kıyısı olduğundan dolayı; hinterlandda ciddi bir Rus etki alanı oluşturmuştur. Ancak Rusya, Soğuk Savaş sonrası dönemin başlamasıyla Karadeniz dahil olmak üzere pek çok alanda zayıflamıştı. ABD'nin Karadeniz güvenlik siyasetine çok fazla nüfuz etmediği 1990'ların ilk yarısında, Rusya da Karadeniz konularında iddialı değildi. ABD güvenlik söylemi 1990'ların ortalarında Karadeniz'i de kapsamaya başladığında, Rusya'nın ilgili politikaları da değişikliğe uğradı. Bu politikanın bazı unsurları şunlardı: bölgede liderliğini korumak; ABD, AB, Türkiye gibi aktörlerin etkilerini azaltmaya çalışmak; köktenci, ayrılıkçı ve terörist hareketleri bertaraf etmek; Rusya'yı gelecekte bölgedeki enerji siyasetinde söz sahibi yapmaya gayret etmek ve kıyıdaş devletler ile dış güçler arasında oluşan stratejik gruplaşmaları eritmeye çalışmak (Tsantoulis: 251 içinde Arbatova-Alexandrova 2008: 25-28). Bu açıdan ele alındığında, Rusya'nın Karadeniz politikaları ABD'nin politikalarıyla rekabet etmektedir. Bu bağlamda birkaç örnek, Rusya'nın Ukrayna'ya karşı sert tutumu, NATO'nun Karadeniz'de varlığının güçlendirilmesine karşı çıkması, Güney Akım boru hattı projesini ortaya atması ve Gürcistan'daki çatışmalara müdahale etmesidir. Rusya'nın etki gücü, Batı'nın bölgesel işbirliği çabalarının daha kapsamlı ve hızlı hale gelmesi ve AB ile ABD'nin ortak ve

birbirini besleyici kararlar aldığı, ortak bir zeminde hareket etmeleri durumunda zayıflama gösterebilir. Mevcut koşullarda, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün (KEİÖ) varlığı, bölgede anlamlı bir işbirliğinden bahsedebilmek için yeterli görünmemektedir (Pavliuk 1999: 128-150), zira belirli bir süreç başlatmış olmasına karşın, KEİÖ henüz kurumsal bir olgunluğa ulaşmamıştır.

Ağustos 2008 Sonrası Dönem: Devlet İnşası Çabası ve Uluslararası Tepkiler

1990'larda Abhazya ve Gürcistan arasındaki savaşa ABD'nin dış politika gündeminde çok fazla yer verilmemiş olsa da, 2008'deki savaş fazlasıyla yankı bulmuş ve ilerleyen yıllarda Karadeniz Bölgesi'ndeki aktörleri uğraştıracak bir konu haline gelmiştir. Ağustos 2008 savaşı, yalnızca Avrupa'nın nispeten dışında ya da Rusya'nın güney sınırında meydana gelen ve bölge için küçük çaplı sonuçları olan bir savaş olarak değil, müdahil olan her aktör için ciddi riskler arz eden bir savaş olarak görülmüştür. Bu yaklaşım ABD'li liderler nezdinde de gözlemlenmiştir. ABD ile (Fransa ve Almanya haricinde) Batı Avrupa ülkeleri, çatışma ilk başta Gürcistan'ı desteklemiş ve askeri müdahaleden dolayı Rusya'yı kınamıştır. Hatta batılı liderlerin bazı beyanları, bu savaşla Nazilerin Avrupa'yı işgali ve Sovyetlerin Soğuk Savaş sırasında Avrupa'nın çeşitli yerlerini işgali ile bağlantı kuran, Rusya'ya yönelik sert eleştiriler üzerine kurulmuştur (Bowker: 197). Rus müdahalesi, Rusya'nın Karadeniz'de ve başka bölgelerde pozisyonunu güçlendirmeyi amaçladığı bir zamana denk gelmiştir ve bunun sinyalleri 2007'de Münih Güvenlik Konferansı'nda Putin tarafından açık bir biçimde verilmiştir.

Bu savaşla birlikte Karadeniz jeopolitiğinin ne tür tehlikelerle karşı karşıya kaldığına ilişkin tartışmalar artmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemin başından itibaren, küresel aktörlerin Karadeniz'deki amaçları; enerji politikası, ABD ve AB'nin bölgede varlığının 2000'lerde artması, Rusya-ABD ilişkilerinde yeni gerginlik, Karadeniz ülkeleri arasında potansiyelleri tam olarak değerlendirilememiş ekonomik olanaklar ve bölgede ABD'nin yumuşak gücünün kurulması ekseninde şekillenmiştir. Bu faktörler 2008 sonrasında meydana gelen gelişmeleri kavramaya dair en azından birer başlangıç noktası sunmaktadır. Akabinde, bu belirleyici unsurlar, ABD ve Rusya'nın Abhazya'ya dair tutumunun bileşenlerini meydana getirmiş ve bir zamanlar Karadeniz'in uzak bir yerinde yerel olduğu algılanan bir çatışmanın uluslararası hale gelmesinde her bir faktörün nasıl rol oynadığını ortaya koymuştur. Anılan faktörler kısaca ele alınacaktır.

(1) 11 Eylül 2001 Sonrası Dönemde ABD Müdahaleleri

11 Eylül saldırılarının ardından, Abhazya'ya ilişkin Rusya-ABD ihtilafı, ABD'nin terörle mücadelesinde işbirliği yapan ülkelerde askeri varlığa sahip olma kararıyla yakından bağlantılıdır. Rusya için Abhazya'nın stratejik anlamına yukarıda değinilmişti. Buna ek olarak tarihte biraz daha eskiye

gidilecek olursa, Rus karar alma sürecindeki “şahinler”, Gürcistan ve Abhazya’da Rus varlığının tesis edilmesini sevk edici doğrultuda hareket etmiştir. Zira SSCB’nin dağılması ve Doğu Avrupa’nın kaybedilmesiyle sonuçlanan domino etkisi niteliğindeki bağımsızlık dalgasını başlatmakla itham edilen eski SSCB Dışişleri Bakanı Eduard Şevardnadze’yi cezalandırmayı hedeflemişlerdir. 1990’da istifa eden Şevardnadze, 1992 yılındaki savaşta bir noktada, bazı Rus askeri yetkililerin Abhazları desteklediği ve Gürcistan’ın bağımsızlığını tehlikeye attığını dahi ifade etmiştir (Fawn: 131-132). Rusya, topraklarında ayrılıkçı hareketleri önleme bağlamında kimi zaman Gürcistan’ı desteklemiş, kimi zaman desteklememiş; ancak her iki şekilde de Abhaz-Gürcü müzakere sürecinde önemli bir aktör olarak varlığını devam ettirmiştir. Ancak, Rusya’nın anlaşmazlık üzerindeki etkisi, ABD’nin Gürcistan’a 2002’de destek vermeye başlamasıyla azalmaya başlamıştır (Fawn: 136).

Bu noktadan sonra, eski Sovyet coğrafyasının arka bahçesi yeni bir tarafla tanışmıştır: ABD. Bu bağlamda ABD’nin temel amacı, Gürcistan hükümetine Çeçenistan’a yakın Pankisi Geçidi’ne girdiği iddia edilen radikallere karşı destek vermek bağlamında terörle mücadele etmek ve Eğitim ve Donat (*Train and Equip*) programını Gürcistan’da hayat geçirmektir. Rusya’nın ise bu bağlamda iki temel kaygısı bulunmaktaydı: Amerikan askerlerinin Gürcistan’a girmesi hususundaki rahatsızlığı ve (Abhaz yönetiminin, Gürcistan’ın Abhazya’yı entegre etmeye dair nihai hedefi dikkate alındığında) Eğitim ve Donat programının ABD tarafından gelecekte Rusya’ya karşı kullanılabileceği kaygısı (Fawn: 140-141).

ABD’nin, geleneksel Amerikan çıkar çizgilerinin sınırlarında kalan bölgelerde yeni bir savaş biçimini icra etmeye (Fawn: 142 içinde Record 2002: 4) başladığı bu siyasi ortamda, bu çalışmanın da konusunu oluşturan Karadeniz bölgesinde Rusya ve ABD, birbirlerini temsili çatışma söylemiyle daha da kışkırtacakları yeni bir Soğuk Savaş tarzı çatışmanın içinde yerlerini almışlardır. Durumun yalnızca askeri yönü, yani Rusya’nın liderliğini yaptığı Bağımsız Devletler Topluluğu’na (BDT) ait güçlerin Abhazya’da; ABD güçlerinin de görünürde Abhazya’yı hedef almaktan çok farklı bir nedenle Gürcistan’da bulunması, çatışmanın Soğuk Savaş andıran niteliği bakımından manidardır. (Aslında bu durum, bu tarz kutuplaşmaların ilk örneği olmayıp, Soğuk Savaş’ın hemen sonrasında 1992 yılında, Moskova yanlısı eski SSCB üyesi beş cumhuriyetin --Ermenistan, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan-- Rusya’nın öncülüğünde Kollektif Güvenlik Anlaşması Örgütü’nün (KGAÖ) temelini atmış olan hükümetlerarası askeri ittifakın imzalanması ile birlikte başlamıştır.)

Bu bağlamda, başlangıçta üç tarafı kapsayan bu ayrılıkçı çatışma, ABD’nin Karadeniz’e girmesiyle değişikliğe uğrayarak ilerleyen yıllarda Ukrayna ve Moldova gibi ülkelerde daha fazla ABD varlığının sinyallerini

vermiştir. Bu, Ukrayna-Rusya, Transdinyestr sorunu, Gürcistan-Güney Osetya, Rusya-Çeçenistan, Kuzey Osetya-İnguşetya ve Yukarı Karabağ gibi geniş Karadeniz havzasını uğraştıran sorunların, işbirliğinden ziyade çatışmaya tanıklık edeceği anlamına gelmekteydi.

(2) Batının Çatışmayı Algılama Şekli

Genel itibarıyla, Batılı aktörlerin çatışmayı yorumlama şekli başından beri belirli bir bakış açısını yansıtmaktaydı. Pek çok tartışmada sadece Gürcistan'ın toprak bütünlüğü varsayımı ile onun korunması gerektiğine vurgu yapılmakta, "etnik temizlik" vb. ifadeler kullanılmamaktaydı.

Avrupa menşeli kuruluşların faaliyetlerine bakılacak olursa, AGİK'in (1994 sonrası AGİT) Abhazyadaki temel misyonu, BM'nin barışı tesis çabalarına yardım etmektir. Abhaz yönetimi, AGİK/AGİT'i, 1994 ve 1996 zirve toplantılarında etnik temizlik konusunu tartışırken, Ağustos 1992'de Gürcistan'ın askeri güç kullanmasına değinmemesinden dolayı tarafsız bir kuruluş olarak görmemekteydi (Fawn vd: 88-89).

Keza BM'nin de "toprak bütünlüğü" argümanı için destek arayan Gürcü yönetimince bir platform olarak kullanıldığını düşünen Abhaz tarafı, BM'ye olumlu bakmamaktaydı. Ayrıca, Abhaz yönetimi BM'nin uluslararası sınırlarda değişiklik yapılmamasına dair yaklaşımını da olumlu görmemekteydi. Bu da BM'nin "toprak bütünlüğü" bağlamındaki yaklaşımının bir uzantısıydı. Öte yandan, Abhaz yönetiminin, ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya'dan oluşan "Gürcistan'ın Dostları"na ("*Friends of Georgia*") karşı yaklaşımı olumsuz idi, zira Abhaz tarafında bu grubun tarafsız olmadığı ve hatta Gürcistan'la ittifak kurduğu düşüncesi hakimdi (Fawn vd: 89-90).

İki önemli uluslararası kuruluşun tutumu böyleyken, ABD ve Avrupalı aktörlerin savaşa kadar izlediği tutum çoğunlukla örtüşmekteydi. Diğer bir deyişle, Abhaz-Gürcü çatışmasına dair söylemleri, Gürcü resmi söylemini -- özellikle ayrılıkçılık, nüfus dağılımı, çatışmada Rusya'nın rolü ve statü konularındaki algılamalarını-- teyit etmekteydi (Fawn vd: 103). Ayrıca, Batı'nın Gürcistan yanlısı bu tutumunun doğal bir sonucu olarak, Gürcü yetkililerin bir NATO müdahalesini garanti edebilmek amacıyla geniş çaplı lobi faaliyetlerine giriştiği, ancak BM ve AGİT'in Gürcistan'da varlığını yeterli gören NATO'nun buna karşılık vermediği de bu noktada hatırlanacaktır (Fawn vd.: 89-90).

Ağustos 2008'de Batı'nın tutumunda ortak nokta aranacaksa, bu nokta --farklı derecelerde de olsa-- Rusya'nın açıkça kınanmasıdır. Rusya'yı hedef almakta, Ağustos 2008'deki askeri müdahaleyi gerçekleştirdiği için bütün suçu Moskova'ya atmakta ve Gürcistan hükümetine tam destek vermekte en net söyleme sahip aktör ABD olmuştur. ABD hükümeti Gürcistan'ı Güney Osetya'ya saldırması için cesaretlendirmemişse de, ABD'nin Gürcü ordusunun Güney Osetya'ya girmek için hazırlandığı bilgisini aldığını gösteren kanıtlar bulunduğu bilinmektedir (Bowker: 202). Örneğin, ABD'li eski dip-

lomat ve o dönemde NATO'nun genişlemesi konusunda uzman siyasetçi Ronald Dietrich Asmus, Gürcü ordusunun çatışma alanına bir saldırı düzenlemeye hazırlandığının ABD'nin bilgisi dahilinde olduğunu ifade etmiştir. Aynı dönemde ABD'li diplomat ve siyasetçi Daniel Fried de benzeri bir açıklamada bulunmuştur (Bowker: 202).

Resmi AB tutumunda ise savaş çıktığında değişiklikler olmuştur. Yeni üye olmuş ülkeler Rusya'yı ani askeri müdahalesi nedeniyle eleştirmiş, Fransa ve Almanya Gürcistan'ı fiili savaş durumunu başlatmakla, Rusya'yı da çatışmayı tırmandırmakla kınamış ve görece daha dengeli bir tavır sergilemiştir. Konuya ilişkin daha detaylı bilgi edinmek amacıyla Avrupa Komisyonu, Tagliavani Komisyonu'nu kurmuştur. Komisyon raporu, her iki tarafı da eleştirmiş, ancak Rusya'nın savaşın çıkmasına neden olan belirli adımları provoke ettiği sonucuna varmış ve Rusya'yı Abhazya ile Güney Osetya'yı tanıdığı için eleştirmiştir. Son tahlilde, Komisyon, savaşın başlamasına neden olan tarafın Gürcistan olduğunu belirtmiştir (Bowker: 201-202). Bu savaşın Rusya ve ABD açısından sonucu, bölge üzerine anlaşmazlıklarının en üst düzeye çıkması olmuştur.

(3) Karadeniz Havzası'nda Diğer Müzminleşmiş Çatışmalar

Provokasyonların ve hasmane tutumların devam ettiği, savaşa giden süreçte Abhazya'nın durumuna dair olasılıklar, Rusya ile ABD'nin politikaları ve Rusya'nın Abhazya'yı tanımasının ileride Karadeniz bölgesindeki diğer sürüncemeli çatışmalar için bir emsal teşkil edip etmeyeceği konusu, geçmişte tartışıldığından daha sık tartışılmaya başlanmıştır. Yukarıda değinildiği gibi, Putin, ABD dış politikasının eski Sovyet alanında giderek daha tek taraflı ve müdahaleci hale geldiğini ileri sürerek, Münih Güvenlik Konferansı'nda Rus dış politikasının sertleşeceği sinyallerini vermişti. 2008'de Kosova'nın tanınmasının ardından, Rusya'nın tanımayı reddeden Sırp yanlısı tutumu bu anlamda daha manidar olup, Abhazya'ya yönelik daha sert bir Rus tutumunun sinyallerini vermiştir.

Eski Sovyet sahasında benzer çatışma alanlarının bulunması gerçeği karşısında, Rusya'nın Abhazya'yı tanıması halinde Yukarı Karabağ ve Transdinyestr sorunlarında rolünün daha da artacağı anlamına gelecekti. Ağustos 2008 savaşının ardından en fazla bir ay sonra, Rus Dışişleri Bakanı Sergei Lavrov her çatışmanın kendine özgü özelliklerinin bulunduğunu ve dolayısıyla kendilerine özgü arabuluculuk ve müzakere kuralları gerektirdiğini ve Güney Osetya'nın (akabinde Abhazya'nın) tanınmasının diğer çatışma noktaları için emsal olarak görülmemesi gerektiğini ifade etmiştir (Allison 2009: 188-189). (Bu aslında sürpriz olmamıştır, zira Rusya'nın, Abhazya ve Güney Osetya sorunlarına yaklaşımında, ABD ve Batı'nın Kosova savaşı ve bağımsızlığına ilişkin söylemlerinin neredeyse aynısını kullanarak karşılık verdiği anımsanacaktır.) Abhazya ve Güney Osetya'nın tanınmasının emsal olup olmayacağı konusunun Karadeniz'de diğer çatışma

bölgeleri için en az üç etkisinden bahsetmek mümkün olabilir. İlk olarak, başka çatışma alanlarında da Rus askeri varlığının artması, ilerleyen dönemlerde çatışmaların tırmanmasına neden olabilirdi zira ABD bir şekilde buna tepki verebilirdi. İkincisi, BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi olarak Rusya'nın görev sürelerini uzatmayı reddetmesi nedeniyle AGİT ve BM misyonlarının Gürcistan'ın sorunlu bölgelerinden ayrıldığı ve bunun nedeninin Rusya'nın anılan uluslararası kuruluşlardan Gürcistan kanalıyla değil de bu misyonların meşru taraflar olarak Abhazya ve Güney Osetya ile doğrudan temas kurmalarını talep etmesi olduğu hatırlanacaktır. Bu da, Rusya'nın Batı'nın tahsis ettiği barışı tesis/koruma misyonlarını eski Sovyet sahasında görmeye ilişkin memnuniyetsizliği olarak yorumlanabilir. Son olarak, Rusya, Abhazya ve Güney Osetya'nın tanınmasının kendine özgü durumlar olduğunu belirtmişse de, başka tanıma örneklerinin bunu takip edip etmeyeceği hususuna ilişkin opsiyonları açık bırakmıştır denilebilir. Bu iki tanıma vakası bir emsal olarak görülürse, Yukarı Karabağ ve Transdinyestr'deki tarafların da cesaretlenip aynı yolu seçebileceği de gündeme gelen konulardan biri olmuştur (Allison: 190-191). Şayet görülmez ise, anılan sorunlara taraf yönetimlerin statükoyu değiştirmek için harekete geçmesi ve kendi adımlarının sonucu olarak ortaya çıkan durumlar için de "kendine özgü" nitelemesini yapma ihtimali her zaman mevcuttur.

(4) Soğuk Savaş Çizgisinde Hami-Müvekkil İlişkileri

Abhaz-Gürcü çatışması, Soğuk Savaş sonrası hamî-müvekkil ilişkilerinin nasıl aşırı uçlara çekilebildiğinin anlaşılması açısından oldukça yerinde ve hatta Soğuk Savaş benzeri temsili savaştan bahsetmemize olanak veren bir örnek teşkil etmektedir. Bu bağlamda, ABD-Gürcistan ilişkisinde temel sorun, 2003'ten ve akabinde Ağustos 2008'de ABD'nin savaşa verdiği tepkiden bu yana ABD'li ve Gürcü yetkililer arasında aşırı kişiselleşmiş ilişkilerdir. Bu beş yıllık süreç, bu denli güven temelli bir ilişki kurulması için belki yeterli görülmebilir. Ancak bu zaman diliminin ABD'nin Irak'ı işgali ve "demokratikleştirme" çabalarıyla aynı tarihlere rastlaması, Gürcistan'da kendisiyle işbirliği yapan bir hükümet olması bağlamında ABD için büyük bir fırsat olarak görülmekteydi (Cooley vd. 2009: 28). ABD yönetimi, Gürcistan'daki kurumsal yapıyı ve sivil toplumu yeniden inşa etmek yerine, doğrudan Gürcistan hükümetine destek vermeye başlamıştır. Zamanla, iki ülkenin lideri arasındaki ilişki o kadar kişisel bir nitelik kazanmıştır ki, Gürcistan'ın ABD'yi Irak'ta destekleyecek durumunun olmamasına rağmen asker göndermeye istekli olduğu görülmüş, bu da elbette ABD tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Gürcistan, 2003 sonrasında önemli miktarda ABD mali ve askeri yardımı almıştır. Bunların doğal bir uzantısı olarak Gürcistan'da 2007 yılında yaşanan isyanlar sırasında ABD yönetimi, Gürcü hükümetini Avrupa devletlerinin eleştirdiği kadar eleştirmemiştir (Cooley vd.: 31).

Bu yaklaşımın bir sonucu olarak, ABD; Abhaz ve Gürcü yönetimleri arasında bir arabuluculuk yaklaşımı yerine Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün korunması gerekliliğini savunan bir tutum sergilerken pek çok Gürcü, Abhazya ve Güney Osetya'yı çoktan kaybedilmiş topraklar olarak görmeye başlamıştır. Ayrıca, ABD Kosova meselesinde olduğunun aksine "uluslararası yönetim modeli" gibi seçenekleri gündeme getirmemiştir, ancak bütün federal yönetim seçenekleri tartışılmış ve hepsinde de yerlerinden edilmiş kişilerin dönüşü ön koşul olarak belirlenmiştir. Bunun ötesinde, ABD'nin Kosova'nın bağımsızlığının kendine özgü bir durum olduğu konusundaki ısrarı, Rusya'yı da sözkonusu benzer durumlar arasında paralellik kurmaya teşvik ederek nihayetinde Rusya'nın Abhazya'yı tanımasıyla sonuçlanmıştır. Rusya bu iki bağımsızlığın da kendine özgü durumlar olduğunu belirtmiştir (Cooley vd.: 32-33). Öte yandan bir noktayı belirtmekte fayda vardır. ABD yetkilileri, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü vurgularken, Acarya bölgesi ile sözkonusu iki bölge arasında bağlantı kurmuş, ancak bunu yaparken Acarya bölgesinin yüzde 90'ından fazlasının Gürcü olduğu gerçeğini göz ardı etmişlerdir. Bu konjonktürde, ABD Gürcistan'a savaşa giden yolda aktif olarak yardım sağlamayı planlamamış olsa da, Saakaşvili yönetiminin ABD desteğini hissederek Güney Osetya'ya saldırı için cesaret kazandığı ifade edilebilir.

Rusya-Abhazya cephesine gelince, ilişkilerin ABD-Gürcü ilişkilerinden daha az samimi olması sözkonusu değildir. Esasen, Rusya'nın 1990'larda Abhazya'ya karşı yaklaşımı destekçi ve mesafeli çizgilerde gidip gelmiş ancak 2008'den sonra daha kesin hatlara sahip olmuştur. Ağustos 2008'den bu yana, Rusya'nın Abhazya'ya çeşitli alanlarda desteği Abhazya'yı Rusya'ya haddinden fazla bağımlı hale getirmiştir. Bu ilişkinin birincil ögesi güvenlik alanıdır ve Abhazya Rusya ile bu alanda pek çok anlaşma imzalamıştır. Bir örnek vermek gerekirse, iki ülke Mayıs 2009'da kapsamlı bir güvenlik anlaşması imzalayarak Rusya'nın yalnızca sınır koruma/gözetleme amacıyla 800 asker bulundurmasının önünü açmıştır. Bu anlaşmanın gerek imzalanma şekli gerekse Rusya'ya verilen geniş haklar --daha sonra Rus karşıtı olarak suçlanacak olan-- Abhaz meclisindeki bazı vekiller tarafından eleştirilmiştir (Cooley vd. 2010: 64). Bu anlaşmanın oldukça ivedi bir biçimde imzalandığı, kabul edildiği ve neredeyse otomatik olarak onaylandığı bilinmektedir.

2009 yılında imzalanan başka bir anlaşma ile Abhazya Rusya'ya 49 yıl süreyle Abhazya'daki askeri üsler ile diğer askeri müstemilata erişim hakkı vermiştir. Bu anlaşma uyarınca, Rus ordusu Abhaz ceza kanunundan ve vergi mevzuatından muaf olacak, Abhaz topraklarında kısıtlama olmadan hareket kabiliyetine sahip olacaktır. Rus etkisi, başka alanlarda da görülebilir. Abhazya Rus para birimi rubleyi kullanmaktadır ve Rus uluslararası telefon kodunu kullanmaya başlamıştır. Abhazya ticari bağlantılar açısından yüzde 95 oranında Rusya'ya bağlıdır. Ayrıca, 2009 yılında Abhazya geçici

Ekonomi Bakanlığı, Rosneft ile bir anlaşma imzalayarak bu kuruma beş yıl boyunca Abhaz kıta sahanlığındaki doğal kaynakları araştırma ve Rosneft ürünlerini satma hakkı tanımıştır. Öte yandan, Rus vatandaşlarına toprak satışı hazırlıkları da gündeme gelmiştir. Şayet bu gerçekleşirse, Abhaz kıyı şeridinin çoğunlukla Rus girişimciler ile varlıklı kimseler tarafından kısa süre içinde satın alınacağı beklenmelidir. Rusya'ya çeşitli alanlarda bu derece artan bağımlılık, Abhazya'da bazı kesimlerde eleştiriye neden olmuştur (Cooley vd. 2010: 65-66).

Rusya'da 2010 yılında Abhazya ve Güney Osetya ile sınırların ortak korunmasına ilişkin düzenlenen anlaşmaların onaylanmasına dair bir yasanın imzalandığı da not edilmelidir. Bu anlaşmaların kapsamı, sınırların korunması; terörle mücadele; sınır bölgelerinde silah, cephane, patlayıcı, zehirli madde, radyoaktif materyal, uyuşturucu madde, psikotropik madde ve bunların öncüllerinin kaçakçılığı konularında işbirliği ile şekillenmiştir. Rusya, Abhazya ve Güney Osetya kendi sınırlarını koruyacak potansiyele sahip olana değin bu iki cumhuriyetin sınırlarını korumayı taahhüt etmiştir (Rianovosti: 5 Nisan 2010). Rusya bu tür girişimlerine paralel olarak ve aldığı eleştirilere cevaben 2008'den beri Abhazya'ya S-300 füzeleri yerleştirmesini haklı gerekçelere dayandırmış ve bunların savunma amaçlı olduğunu, Rusya'nın Abhazya'daki askeri ekipmanının ayrılmaz bir parçası olduğunu ve uluslararası yükümlülüklerini ihlal etmediğini belirtmiştir. Rus askeri yetkilileri, 150km'lik menzile sahip sözkonusu füzelerin Abhazya ve Güney Osetya hava sahasını korumaya yönelik işlevinin olduğunu ifade etmişlerdir. Rusya ayrıca 2010 yılında Gudauta ve Tskhinvali'de askeri üs kurmaya yönelik anlaşmalar imzalamıştır. Her bir üste 1700 personel, T-62 tankları, hafif zırhlı araçlar, hava savunma sistemleri ve çeşitli hava taşıtları olduğu da kaydedilmiştir. ABD ise 2010'da Abhazya'da S-300 konuşlandırılmasının yeni bir gelişme olmadığını, 2008'den beri devam eden bir süreç olduğunu belirtmiştir (RIANOVOSTI 13 Ağustos 2010).

Sonuç ve Değerlendirme

Bu zıtlasmandan gelecek için ne gibi anlamlar çıkarılabilir? ABD ve Rusya'nın Karadeniz jeopolitiği üzerindeki iddiaları dikkate alındığında, bölgede daha fazla gerginliğe işaret eden bazı hususlardan bahsedilebilir. Öncelikle, (Güney Osetya ve Abhazya örneklerinde görüldüğü gibi) Rusya'nın eski Sovyet sahasında Rus vatandaşları ve askerlerini koruma söylemi devam ettiği takdirde Karadeniz açısından dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan biri Ukrayna olacaktır. Soğuk Savaş'ın bitiminden beri iki devlet arasındaki askeri, siyasi ve enerji konulu anlaşmazlıklar dikkate alındığında, Rusya'nın 2008'de Güney Osetya'ya girmesi, Ukrayna tarafından, Rusya'nın Kırım üzerindeki planlarını gösterdiği şeklinde yorumlanmıştır. Ukrayna yönetiminin Tiflis ile kurduğu yakın ilişkiler halihazırda bilinmektedir. Ukrayna yönetimi, Rusya'nın 2008 savaşında Gürcistan'a karşı Karadeniz filosunu kullanmasını eleştirmiştir (Allison 2008:

1166). Bu ise ABD'nin Karadeniz'deki etkisini pekiştirmeye yönelik adımlarıyla ve Ukrayna ve Moldova'yı kendisine daha da yaklaştırma politikasıyla çatışmaktadır. Bu durumda, bölgede daha da zıtlaşan bir jeopolitik ortam beklemek spekülasyon olmayacaktır.

İkincisi, savaşta güç gösterisi yapmış olmalarına rağmen, ne ABD ne de Rusya tam anlamıyla galip gelebilmiş, dolayısıyla da Karadeniz jeopolitiğinde net olarak bir üstünlük kurabilmiştir. Ağustos 2008 savaşında orantısız olarak nitelendirilebilecek güç kullanmış olması bağlamında Rusya savaşı kazanmış olabilir ancak BDT'deki lobi savaşını kazanamamıştır. BDT ülkeleri --hatta KGAÖ ülkeleri demek daha doğru olacaktır-- Moskova'nın yoğun lobi faaliyetlerine rağmen Abhazya'yı (ve Güney Osetya'yı) tanımayı reddetmiştir. Öte yandan, ABD, Saakaşvili hükümetini sorgusuz bir şekilde desteklemenin bedelini bazı Avrupalı devletler tarafından eleştiri almakla ödemiş ve Tiflis'le haddinden fazla kişiselleşmiş bir ilişkinin dezavantajlarının farkına varamamıştır (Allison: 1157-1162).

Üçüncüsü, Rusya için Güney Osetya'da yaşanan savaş önem arz etse de, Rusya için Abhazya'nın önemi daha ağır basmaktadır. Rusya'nın Karadeniz'deki stratejik ve siyasi üstünlüğü, Rusya'nın Kafkasya'nın Karadeniz şeridindeki askeri varlığıyla doğru orantılıdır. İşte tam bu sebepten dolayı, Rusya, Güney Osetya'da şiddet tırmanarak savaşa döndüştükten hemen sonra bölgeye yüksek sayıda asker göndermiştir. Bunun anlamı, Rusya'nın Kırım-Sivastopol'daki üssün kaybedilmesi olasılığı karşısında endişe duymasıyla daha da pekişmiştir (Allison: 1157-1162). ABD'nin, Karadeniz'in bu kısmında fazlaca manevra alanının olması beklenmemelidir.

Dördüncüsü, savaş sırasında Rus yönetimi Gürcistan'daki boru hatlarına hasar vermeyi planlamadığını ifade etmiş olsa da, Kafkasya'da başka bir kriz çıktığında Rusya'nın enerji sevkiyatını bloke etmeyeceğinin garantisi bulunmamaktadır. Savaş sırasında Rus ordusunun Güney Osetya'da Doğu-Batı hattını bloke etmiş olması karşısında, ileride enerji sevkiyatında aksama yaşanması her zaman için bir endişe sebebi olabilecektir (Allison: 1166). Bu bağlamda, dolaylı da olsa bir hususu belirtmek faydalı olacaktır: 5 Ağustos 2008'de BTC boru hattının Erzincan-Refahiye'de bulunan Yurtbaşı Köyü yakınlarından geçen kısmında meydana gelen patlamayı PKK'nın üstlendiği, patlamanın akabinde hat üzerindeki zorlu onarım süreci ve Ceyhan'daki stokların kısa sürede tükendiği hatırlandığında, nerede olursa olsun BTC üzerindeki herhangi bir saldırının, Türkiye'yi etkilediği kadar Gürcistan ve Azerbaycan'ı da yakından etkileyeceğini öne sürmek spekülasyon olmayacaktır.

Beşinci olarak, 2008'de yaşananlar ve Rusya ile ABD arasında gittikçe artan zıtlasma kaçınılmaz olarak özellikle AB'nin Karadeniz'le kıyıdaş hale geldiği 2007 yılından sonra Karadeniz'e daha fazla AB varlığını davet etmiştir. Bu noktada, eğer Rusya Abhazya bağlamında elini kuvvetlendirmek istiyorsa, AB'nin Abhazya ile doğrudan ilişkiler tesis et-

mesi ve devam ettirmesi doğrultusunda AB'yi ikna etmeye yolunda adımlar atması faydalı olabilir. Şimdiye kadar, AB, tanımsız bağlantı ("*engagement without recognition*") politikası yürütmüş ancak bu politika şu ana değin Abhazya açısından faydalı olmamıştır. Abhazya, Tiflis üzerinden AB ile temas kurmaya çalışır; bunun da hem Gürcistan hem de ABD ve AB tarafından tecrit edilmişliğini artırma riski bulunmaktadır. Bu durum, Abhazya'nın bağımsızlığının tanınması gerektiği, zira askeri taahhütlerin ve Abhazya ve Rusya arasında kapsamı genişlemiş ikili ilişkilerin Abhazya'nın ilerideki statüsü bağlamında belirsizlikleri silmeye yetmeyeceği konusunda hemfikir olan (tıpkı Batı'nın Şubat 2008'den önce Kosova'nın tanınmasından önce yaptığı gibi) bir eleştirel ülkeler kitlesi oluşturmak için Rusya'nın tarafsız arabulucu olarak hareket etme sorumluluğunun takip edilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Şu anda, Rusya'nın Abhazya'daki (ve Güney Osetya'daki) ağırlığının ABD'nin Gürcistan'daki ağırlığına eşit olduğu ifade edilebilir. Aynı şeyin kısa ve orta vadede Rusya'nın geniş Karadeniz havzasındaki varlığı için söylenip söylenemeyeceği zamanla görülecektir.

Diğer taraftan, bilindiği üzere ABD Senatosu 2011'de Rusya'ya Abhazya ve Güney Osetya'dan çekilmeyi, askeri güçleri savaş öncesi seviyeye çekmeyi ve çatışmadan etkilenen tarafların uluslararası yardıma erişimini sağlamayı taahhüt eden 2008 tarihli ateşkes anlaşmalarının koşullarını yerine getirmeye yönelik adımlar atma çağrısında bulunmuştur. Ancak Rusya, Gürcistan'ın Abhazya ve Güney Osetya'ya ilişkin toprak iddialarını gayrimeşru bulduğundan ABD Senatosu'nun sözkonusu çağrısına tepki vermemiştir.

Son olarak, ABD'nin Abhazya ve Güney Osetya'yı tanımış olan ve tanımayı planlayan devletler üzerinde kurduğu baskıya değinmek gerekmektedir. Başta ABD ve bazı AB ülkelerinin Gürcistan'ı desteklediği, Abhazya'yı tanımış olan Nauru, Vanuatu ve Tuvalu gibi küçük devletler için hayati önem arz eden bazı projelerin Batı tarafından finanse edilmediği, bu şekilde hem bu ülkelerin halklarının cezalandırıldığı hem de ileride tanımayı planlayan devletlere mesaj verildiği sıkça duyulan eleştirilerden bazılarıdır. Ancak özellikle Asya-Pasifik ülkelerinin bazılarının BM'de tanımaya dair oturumlarda ya tarafsız kaldığı ya da lehte oy kullandığı da not edilmelidir. Öte yandan, 2012'de Abhaz Dışişleri Bakanı Vyaçeslav Çirikba, ABD'nin tanımayı engelleme lobi faaliyetlerinin devam ettiğini ve örneğin ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'un Avrupa ve Avrasya ile ilişkilerden sorumlu yardımcısı Philip Gordon'ın, Dominik Cumhuriyeti cumhurbaşkanının tanımaya ilişkin fikrini değiştirdiğini ifade ettiği ve Belarus, Kazakistan ve Kırgızistan gibi devletler üzerinde bu konuda ABD ve AB baskısı olduğunu belirttiği hala hatırlardadır. Ayrıca, son zamanlarda Rusya ve Gürcistan arasındaki ekonomik ilişkilerde ve sivil toplum kuruluşları bazında bazı temasların olduğu bilinmekle birlikte, bunun mevcut koşullardan ötürü daha önemli konularda uzlaşmayı beraberinde getirmey-

eceğine dair kanı daha ağır basmaktadır. Gürcistan Başbakanı Bidzina İvanişvili'nin Nisan 2013'te Avrupa Konseyi'nde yaptığı konuşmada Rusya ve Gürcistan arasında diyalog süreci yeniden başlasa dahi, bunun Gürcistan'ın artık müttefiklerinin yardımına ihtiyacı kalmadığı anlamına gelmediğinin altını çizmesi de oldukça anlamlıdır. Tüm bu unsurlar birlikte değerlendirildiğinde, iki küresel gücün Abhazya (ve dolayısıyla Güney Osetya ile Gürcistan) konusundaki anlaşmazlığının kısa ve orta vadede devam etme olasılığının oldukça yüksek olduğu ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- ALLISON Roy (2008), "Russia Resurgent?: Moscow's Campaign to 'Coerce Georgia to Peace'", *International Affairs*, 86 (6): 1145-1171.
- (2009), "The Russian Case for Military Intervention in Georgia: International Law, Norms and Political Calculation", *European Security*, 18 (2): 173-200.
- ALEXANDRA-ARBATOVA Nadia (2008), "Regional Cooperation in the Black Sea Area in the Context of EU-Russia Relations", *ICBSS Xenophon Paper 5*, Athens: ICBSS.
- BOWKER Mike (2011), "The War in Georgia and the Western Response", *Central Asian Survey*, 30 (2): 197-211.
- COOLEY Alexander - Lincoln A. Mitchell (2009). "No Way to Treat Our Friends: Recasting Recent U.S.-Georgian Relationship", *The Washington Quarterly*, 32 (1): 27-41.
- (2010), "Engagement without Recognition: A New Strategy toward Abkhazia and Eurasia's Unrecognized States", *The Washington Quarterly*, 33(4): 59-73.
- ÇÖRTEN Burcu (2009), *Güncel Karadeniz Jeopolitiği*, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- FAWN Rick - Sally Cummings (2001), "Interests over Norms in Western Policy towards the Caucasus: How Abkhazia is No One's Kosovo", *European Security*, 10(3): 84-108.
- FAWN Rick (2002), "Russia's Reluctant Retreat from the Caucasus: Abkhazia, Georgia and the US after 11 September 2001", *European Security*, 11(4): 131-150.
- GITSBA Inar (5 Şubat 2011), "Ağustos 2008 Savaşı'ndan Sonra Abhazya-Rusya İlişkilerinin Dinamiği", KARAM'da yapılan sunum, Ankara.
- GLEBOV Sergei (2009), "Black Sea Security as a Regional Concern for the Black Sea States and the Global Powers", *Southeast European and Black Sea Studies*, 9(3): 351-365.

- PAVLIUK Oleksandr (1999), "The Black Sea Economic Cooperation: Will Hopes Become Reality?", Andrew Cottey (ed.), *Subregional Cooperation in the New Europe: Building Security, Prosperity and Solidarity from the Barents to the Black Sea*, London: Macmillan Press, 128-150.
- RECORD Jeffrey (2002), "Collapsed Countries, Casualty Dead, and the New American Way of War", *Parameters: US Army College Quarterly*, XXXII(2): 4-23.
- "Russia Ratifies Deals on Border Protection with S. Ossetia, Abkhazia", 5 Nisan 2010, *RIANOVOSTI*, <http://en.rian.ru/russia/20100405/158441079.html>, (23.08.2013).
- "Russia Justifies Deploying S-300 Missile Systems in Abkhazia (Update 1)", 13 Ağustos 2010, *RIANOVOSTI*, http://en.rian.ru/military_news/20100813/160190388.html, (23.08.2013).
- "(1997). The Situation in Abkhazia, Georgia: Report of the Secretary-General", *International Peacekeeping*, 3(3): 123-131.
- TSANTOULIS Yannis (2009), "Geopolitics, (Sub)regionalism, Discourse and a Troubled 'Power Triangle' in the Black Sea", *Southeast European and Black Sea Studies*, 9(3): 243-258.
- VORONOV, Y. N. - P. V. Florenski - T. A. Shutova (ed.) (2002), *Abhazya'nın Beyaz Kitabı: 1992-1993*, (tr. Billur Behman, Kayhan Yükseler), Ankara: Kafkas Derneği.
- YEMELYAYENKO Vladimir (5 July 1992), "Abkhazia: Next in Line after South Ossetia?", *Moskovskiye Novosti*, Ana K. Niedermaier (ed), *Countdown to War in Georgia: Russia's Foreign Policy and Media Coverage of the Conflict in South Ossetia and Abkhazia*, Minneapolis: East View Press, 48-49.